

PUBLIEK

EIGEN SCHULD, DIKKE BULT

SAMENVATTING

EEN VERKENNEND ONDERZOEK NAAR FINANCIËLE AFPERSING MET
NAAKTBEELDEN ONDER JONGENS

Aanleiding

Afpersing met naaktbeelden wordt ook wel *sextortion* genoemd. *Sextortion* is een samentrekking van de woorden 'sex' (seks) en 'extortion' (afpersing). De afgelopen jaren is een groot deel van de meldingen en adviesvragen die Helpwanted.nl ontvangt, afkomstig van jongeren die bedreigd zijn met het online plaatsen van hun naaktbeelden. Als tegenprestatie voor het níet online plaatsen van deze beelden willen de daders meer beelden óf geld. Dit zijn de twee vormen van *sextortion*: seksuele *sextortion* en financiële *sextortion*. Financiële *sextortion* komt het meest voor onder jongens. Ook Slachtofferhulp Nederland heeft steeds vaker contact met jongeren die slachtoffer zijn geworden van deze vorm van online seksueel geweld. Aanleiding voor een verkennend onderzoek naar financiële afpersing met naaktbeelden onder jongens zijn de onverminderd hoge cijfers van deze vorm van online seksueel geweld bij Helpwanted.nl, het ontbreken van prevalentiecijfers en het gebrek aan kennis over deze zeer specifieke vorm van online seksueel geweld. Helpwanted.nl heeft namelijk geen weet van de vervolgstappen van jongens nádat ze contact hebben opgenomen voor advies. Vertelt hij zijn ouders over het misbruik? Maakt hij melding bij de politie?

Doelstelling(en)

Omdat Helpwanted.nl en Slachtofferhulp Nederland in contact staan met slachtoffers zijn zij tezamen een onderzoek gestart naar financiële afpersing met naaktbeelden bij jongens. Het algemene doel van dit verkennende onderzoek naar financiële *sextortion* onder jongens (M) is een beschrijving te kunnen geven over de werkwijze van afpersers vanuit het perspectief van de slachtoffers. Om zodoende verdieping aan te kunnen brengen in de huidige kennis en maatschappelijke vertogen over online seksueel geweld waar – ten onrechte – vaak wordt gedacht dat enkel meisjes slachtoffer kunnen worden van deze misdaden. Bovendien willen we inzicht bieden in de relatie tussen daders en slachtoffers, in kaart brengen met welke instanties het slachtoffer contact heeft gelegd en kijken naar de mogelijke hulpvragen en behoeften.

De doelstelling van dit onderzoek is daarom drieledig:

Meer kennis genereren over de verschillende aspecten en processen van financiële afpersing met naaktbeelden.

Beschrijven van een mogelijke internalisering van het maatschappelijk vertoog van financiële afpersing met naaktbeelden.

In kaart brengen van de financiële en emotionele gevolgen voor slachtoffers van financiële afpersing met naaktbeelden.

In het onderzoek staan twee vragen centraal:

In hoeverre en hoe zijn er verbanden te leggen tussen de verschillende processen van financiële *sextortion* bij Nederlandse slachtoffers (M)?

Wat zijn de financiële en emotionele gevolgen van Nederlandse slachtoffers (M) van financiële *sextortion*?

De eerste vraag gaat over de modus operandi van financiële afpersing met naaktbeelden en de tweede vraag over de gevolgen van deze specifieke vorm van online seksueel geweld voor de slachtoffers.

Het slachtoffer

Maar liefst 200 jongens die afgeperst zijn met naaktbeelden hebben een online vragenlijst ingevuld. Daarnaast hebben vier jongens hun verhaal willen delen tijdens een interview. Deze vier jongens zijn als casussen beschreven in het onderzoeksrapport. Wat deze casusbeschrijvingen interessant maakt is dat de manier waarop zij zijn afgeperst, de platformen waarop ze zijn afgeperst, het afpersbedrag en wat voor gevolgen de afpersing voor hun heeft gehad bij elke jongen anders is. Drie van de vier jongens, Simon, Sam en Lucas (pseudoniemen) waren 19 jaar oud ten tijde van de afpersing. Faisel was ongeveer 22 jaar. Waar de afpersing bij Simon, Sam en Lucas recent heeft plaatsgevonden, was het voor Faisel al enkele jaren geleden. Dat vinden we ook terug bij de respondenten van de online vragenlijst. Voor veel jongens was de afpersing twee jaar of langer geleden. Daarnaast hebben veel jongens die recent waren afgeperst de vragenlijst ingevuld toen een grote *sextortion*-zaak uit Leiden, 'de bende van Leiden' aan het licht kwam. De meeste respondenten waren 16 jaar oud ten tijde van de afpersing.

Op het eerste gezicht lijken de jongens die zijn afgeperst met naaktbeelden een zeer diverse groep. Ze zijn hoogopgeleid of laagopgeleid, minderjarig of meerderjarig ten tijde van de afpersing, heteroseksueel of homoseksueel en ze zijn op diverse socialmediaplatformen afgeperst. We zouden dus kunnen stellen dat financiële afpersing met naaktbeelden iedere jongen kan overkomen. Doordat de jongens de afpersing tot in detail hebben beschreven, wordt duidelijk dat 79% van de respondenten zijn afgeperst door een onbekende en dat Omegle hét platform is waar de afpersing het vaakst heeft plaatsgevonden, gevolgd door Snapchat en Instagram.

De dader

Bijna een op de drie respondenten heeft maximaal een half uur contact met de dader vóór de afpersing begint. Bij deze jongens vond de afpersing heel snel plaats nadat ze in contact waren gekomen met een (voor hun op dat moment) onbekend persoon. Opvallend is dat wanneer de respondenten én geïnterviewde jongens praten over het contact vóór ze bedreigd werden, het vaak gaat om de beschrijving van een (jonge) vrouw; maar wanneer de respondenten de daadwerkelijke afpersing beschrijven schetsen, hebben ze het over een man.

'Het meisje stak haar rechterhand in de lucht en dus was ik zeker van het feit dat zij 'echt' was en dus naar hetzelfde op zoek was [...] de dader dreigde de opgenomen video waarop ik masturberend in beeld was, te delen met al mijn facebookvrienden. In ruil voor de video eiste hij geld op'.
(Respondent 10)

Dit citaat van respondent 10 is niet alleen exemplarisch voor de hij/zij 'verwisseling', maar ook in verband met de rol van het socialmediaplatform Facebook en het opsteken van 'haar' rechterhand. Door het polymediagebruik van jongeren – het gebruik van meerdere socialmediaplatformen – zijn jongeren kwetsbaar voor misbruik. Afhankelijk van de tijdsduur van de afpersing (het contact met de afperser) en op welk platform het contact met de afperser ontstond, hebben daders vaak contact met het slachtoffer op meerdere platformen, door de connectiviteit tussen de verschillende platformen en/of omdat de jongens hun eigen (volledige) naam gebruiken.

Het afpersproces

De afpersing verloopt voor de meeste jongens volgens vijf stadia. Deze stadia worden ondersteund door de functionaliteiten, kwaliteiten en standaardinstellingen van diverse socialmediaplatformen. Door het polymediagebruik wordt het mogelijk gemaakt om elkaar anoniem te ontmoeten op een platform zoals Omegle waar een eerste 'begroeting' plaatsvindt om vervolgens over te stappen naar een chatapplicatie, zoals Skype, vanwege zijn gebruiksvriendelijkheid, of liever: geluidskwaliteit. Zodoende kunnen de afperser en het slachtoffer elkaar wat beter leren kennen; de afperser is dan ook zeer complimenteus. Op deze manier heeft de afperser de mogelijkheid om persoonsgegevens te achterhalen door de connectiviteit van dit platform met andere platformen. Dit zijn de eerste drie stadia van het sextortion proces: (1) begroeting, (2) manipulatie door middel van complimenten en (3) het achterhalen van persoonsgegevens. Vervolgens wordt al dan niet in korte tijd een bepaalde seksuele spanning óf intimiteit opgebouwd. Tijdens het vierde stadium wordt gevraagd om naaktfoto's of video's te sturen óf worden deze heimelijk opgenomen. Het laatste, vijfde stadium, het afpersproces begint wanneer de afperser de persoonsgegevens heeft weten te achterhalen en het slachtoffer kan bedreigen met het online plaatsen van de foto's en/of video's tenzij er binnen afzienbare tijd een som geld wordt overgemaakt.

Het afpersbedrag

Gemiddeld zijn de jongens gevraagd € 548,50 te betalen aan de afperser. Zij zijn gevraagd dit over te maken naar een Nederlandse betaalrekening óf via een Western Union transactie. Eén op de vijf respondenten heeft het geëiste bedrag volledig betaald. Eén op de drie respondenten maakt een geldbedrag over naar de afperser dat vaak lager is dan het bedrag dat in eerste instantie werd geëist.

Risicomanagement

Bij respondent 10 stak 'het meisje' haar vingers omhoog, op verzoek van de jongen. Dit is een van de vele vormen van 'risicomanagement' dat de jongens toepasten. Naast de vraag om bepaalde bewegingen te maken zodat ze er zeker van waren dat het gesprek 'echt' is, pasten ze ook het 'reversen' van foto's toe. En om mogelijk misbruik van hun eigen foto's te voorkomen zorgden ze er voor dat hun gezicht niet zichtbaar was. De slachtoffers waren zich dus bewust van de mogelijke gevaren op het internet. Ook waren zij op de hoogte van de connectiviteit van *social media*, kozen ze specifieke platforms uit voor contact of om content te plaatsen maar hielden ze verrassend genoeg hun profiel(en) vaak standaard openbaar.

Steun

Eenmaal afgeperst heeft 68,5% van de respondenten eerst zelf actie ondernomen door de afperser te blokkeren en/of te verwijderen, op het internet op zoek te gaan naar informatie of de afperser te betalen. 18,4% van de respondenten hebben contact opgenomen met een naaste, zoals ouders en familie óf politie en andere hulporganisaties. Uiteindelijk vertelt maar 2,5% van deze jongens aan hun ouders dat ze afgeperst zijn. Daarbij had het zoeken naar steun niet altijd het gewenste resultaat. Zo werden ouders boos, lachten vrienden de jongens uit en boden hulporganisaties of de politie niet de steun waar ze naar op zoek waren. 81,7% van de jongens die wel contact hebben gehad met een hulpverlener, gaf aan niet tevreden te zijn over de steun die ze hadden ontvangen. In hun beschrijvingen komt vaak als kritiek naar voren dat er een gebrek aan kennis bestaat over deze vorm van afpersing. Bovendien kregen zij als slachtoffer vaak de schuld. Als gevolg van het niet bespreekbaar maken en/of erkennen van hun slachtofferschap denken nog veel jongens na over de gebeurtenis (71,4%), komen de herinneringen ongewild naar boven (83,3%) en hebben sommigen van hen last van nachtmerries (44,4%).

Wat het verkennende onderzoek naast de werkwijze van de daders laat zien is dat er een enorm stigma berust op financiële afpersing met naaktbeelden. Het erkennen van slachtofferschap bij deze misdaad en het bespreekbaar maken van online seksueel geweld is een belangrijke stap in de hulpverlening voor slachtoffers van online seksueel misbruik.